

Enenin iki vechiden bahsediliyor Risalelerde. Bu vecihler nelerdir, genişçe açıklar mısınız?

Ene, farazi ve vehmi olan benlik ve sahiplik duygusudur. Yani hakikatte olmadığı halde var gibi düşünülen bir sahiplenme, bir kabullenme duygusudur. Mesela insanın kendi ailesine, benim ailem demesi, evine benim evim demesi, vücut ve azlarına benim vücudum ve benim azalarım demesi buna örnek olarak verilebilir. İşte buradaki **"benim"** ifadesi olan aidiyet duygusu enedir. Halbuki hakikat noktasında ne aile, ne ev, ne vücut ve ne de azalar insanın değildir. Hepsinin gerçek sahibi Allah'tır.

Allah, insana bu sahiplenme duygusunu mutlak isim ve sıfatlarını kavratmak ve kıyas yapmak için vermiştir. Yani insandaki cüzi ilim, cüzi kudret, cüzi irade, cüzi sahiplenme duygularının hepsi Allah'ın isim ve sıfatına açılan bir pencere gibidir. İnsan bu pencere ile Allah'ın isim ve sıfatlarını kavrar.

Mesela der: *"Ben şu nasıl küçük hanemin idarecisiyim, Allah ise bütün kainat hanesinin Rabbidir. Ben cüzi kudretimle şu evi yaptım, Allah ise sonsuz kudreti ile kainat evini yapıp, yarattı. Ben cüzi ilmim ile şu kadar şeyleri bilirim, Allah ise sonsuz ilmi ile her şeyi bilir, her şeye muttaldır vs..."* İnsan sahip olduğu bu cüzi ve farazi hatlar ile kıyas yaparak, Allah'ın sonsuz isim ve sıfatlarını idrak eder. Şayet bu sahiplenme duygusu olmasa idi, insan bu kıyası yapmayacağı için, Allah'ın o sonsuz sıfatlarını idrak edemeyecekti.

Burada izah ve tarif edilen benlik hissini yüzü, insana terakki veren, insana marifet kapılarını açan ve insanı nihayetsiz makamlara çıkaran müspet ve hayır yüzüdür. İnsan bu farazi ene duygusunu bu cihetle kullandığı zaman, kulluğun temelini ve özünü yakalamış oluyor. İnsanın manevi cephesi Allah'ın isim ve sıfatlarını tanımak üzere tasarlanmıştır. İnsana düşen ise bu tasarımı bu yönde sarf etmesidir. Benlik hissini bu yüzünü nübüvvet mesleği ve mesleği takip eden hayırlı insanlar tutmuştur.

Ene ve benlik hissini bir de menfi ve şer yüzü vardır. Şayet insana verilen ene ve benlik hissi küfür ve inkar tarlasında yeşerip beslenir ise, bu kez durum aksine işler. Yani ene ve benlik hissi Allah'ı tanımak ve bilmek aracı iken, tam aksine inkılap ederek, inkar ve meydan okuma aracı haline dönüşür. Ene ve benlik hissi farazi ve hayali bir hat iken, inkar ve küfür penceresi sayesinde hakiki ve külli durumuna geçerek, kendisindeki cüzi ilim, irade ve kudretin Allah tarafından verilmeyip, kendisinin mülkü olduğuna inanmaya başlar. İnkâr ve felsefenin derinleşmesi ile bu duygular cüzilikten çıkar külli haline gelir. İnsan o zaman, *-haşa-* *"Ben de İlahım."* demeye kadar işi götürür. Yani ene ve benlik öyle bir histir ki, hayırda istihdam edersen aziz ve yüksek bir kul yapar, şerde ve küfürde istihdam

---

edersen, uluhiyet davasına kadar gider.

Nasıl kafir küfür gözlüğü ile baktığı zaman kainatta Allah'ın rububiyet ve uluhiyetini göremeyip inkar ederek, ya "*tabiat yaptı*" diyor ya da her bir sebebe uluhiyet veriyor; aynı şekilde kafir, mikro kainat olan ene ve benlik hissine baktığı zaman, ene ve benlik hissini farazi ve hayali olduğunu ve insana Allah'ın mutlak sıfatlarını tanımak ve tartmak için verilen cüzi bir emanet olduğunu göremiyor ve bu duygulara hakikat ve külliyet payesini veriyor. Bu da insanı bir nevi İlahlaştırmak ve Rableştirmek anlamına geliyor ki, bir çok küfür ve dalalet, enenin bu şerli yüzünden türemiştir. Benlik hissini bu yüzünü esas alıp geliştirenler ise, menfi felsefe ve onun taifesidir.

Ene hastalığını genel hatları ile dört dereceye ayırabiliriz.

Enenin birinci derecesi, *kişilerin emsallerine olan enaniyeti* ki, bu kalbi bir marazdır ve ene ağacının tohum halidir. Bu halde iken başı tevhit ve zikir ile ezilmez ise, terakki ve tekamül ile gelişir, en sonunda insanı yutacak bir şekle dönüşür. Tasavvuf ehli bu merhalede enenin başını ezmek için çok uğraşırlar.

Enenin ikinci derecesi, *alim ve evliyalara olan enaniyet* ki, bu manevi bir sapkınlık ve dalalettir, ama küfür değildir. Bu, ene ağacının fidanlaşma sürecidir. Bundan sonraki süreçler küfür hattına yaklaşmaktır. Ekser hodgam ve nefsi ile mağrur dalalet imamları ve kanaat önderleri bu sürecin mahsulleridir. Mutezile imamlarının bir çoğu bu kapsamda örnek verilebilir.

Enenin üçüncü derecesi ve aşaması ise, *peygamberlere karşı olan enaniyettir* ki, bu küfür olan bir enaniyettir. Çekirdek olan enenin ağaç kıvamına yaklaşmış şeklindedir. Ebu Cehil'in Peygamber Efendimize (asm) olan enaniyeti buna örnek olarak verilebilir.

Enenin dördüncü ve en son ve en dehşetli derecesi ise *Allah'a karşı olan enaniyettir*. Firavun'un enaniyeti buna örnek teşkil eder. Bu merhalede artık ene ağaç şekline gelip, insanı bel etmiş (yutmuş) ve bütün aza ve cihazları ene şekline dönüşmüştür. İnsan bu merhalede *-haşa-*, kendini İlah olarak görmeye başlar. Kendince her şeye rububiyet verir. Allah bizi bu hastalık ve dalaletlerden muhafaza etsin.